

VOORJAARS-FENOLOGIE IN DE REGIO AMSTERDAM 1988 – 1991

Ronald Hofmeester

Inleiding

Een fenologie-onderzoek is het onderzoek waarbij gekeken wordt wanneer een vogelsoort weer terug is in zijn broedgebied. Veel mensen denken dat het alleen om de eerste waarneming gaat. Dit is echter beslist niet waar. De eerste waarnemingen kunnen betrekking hebben op doortrekkers of overwinteraars. Een fenologie-onderzoek is geen wedstrijd wie de eerste waarneming van het jaar doet.

Bij een fenologie-onderzoek is het erg belangrijk om over veel waarnemingen te beschikken. Alleen dan kan een goed beeld verkregen worden van de terugkomst van een zomervogel; het arriveren van de koplopers en de aankomst van de hoofdmacht. Het is dan ook belangrijk niet alleen de eerste waarneming te weten, maar ook de tweede waarneming, wanneer de soort algemeen aanwezig is, de datum, het tijdstip, de plaats en het aantal exemplaren dat de waarneming betreft. Deze veelheid aan gegevens is noodzakelijk voor een goed fenologie-onderzoek.

Bij weinig waarnemingen of waarnemers is de kans groot dat het vogelgedrag van de waarnemer in kaart wordt gebracht in plaats van het terugkeergedrag van de soort. Zo is het mogelijk dat waarnemingdata pieken in het weekend, zeker bij mooi weer.

Niet alleen de datum en tijdstip van de waarneming is van belang. Even interessant is de plaats van waarnemen. Dit gegeven kan van belang zijn bij de wijze waarop een vogelsoort zijn broedgebied bezet. Gebeurt dit over een breed front van zuid naar noord of worden eerst de beste plekjes ingenomen en krijgen de later komende de minst interessante territoria? Bij de laatste strategie zijn de 'vroeg' individuen bevoorrecht, want in een goed territorium is de kans op meer nakomelingen groter en daar draait het tenslotte om! Bij slecht weer daarentegen zouden deze vroegelingen wel eens kunnen sneuvelen. Arriveren de 'vroeg' bij slecht weer dan ook later? Tevens het weer is een belangrijke factor. De temperatuur, windrichting en windkracht beïnvloedt de doortrek en aankomst van een soort in het broedgebied. Een duidelijk voorbeeld is de Boerenzwaluw of Fitis die vaak al de laatste decade van maart in ons land verschijnen, maar in jaren met koud weer en een noordelijke stroming gebeurt dit pas in april. Langdurige oostenwind in de maand mei levert vaak diverse soorten steltlopers en zangvogels op die normaal een trekbaan hebben die meer oostelijker van ons land ligt. U ziet er zijn veel factoren die van invloed zijn op de beslissingen die een vogel moet nemen. Een uitgebreid fenologie-onderzoek kan antwoorden geven op al deze vragen.

Binnen de Vogelwerkgroep Amsterdam loopt het onderzoek echter niet zo best. In de jaren dat het onderzoek nu loopt, 1985 tot 1991, zijn er slechts 15 VWG-leden die drie, vier jaar of meer aan het onderzoek hebben meegedaan.

Over de zeven jaar stuurden gemiddeld 12 leden hun waarnemingen in. 1991 is een dieptepunt met slecht zeven waarnemingenlijsten (zie ook figuur 1). Daarom uitgebreid dank aan degenen die nauwgezet de laatste jaren hun waarnemingen opschreven en instuurden. Het lijkt mij overigens sterk dat nog geen tien procent van onze leden hun eerste Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Fitis of Tjiftjaf elk jaar waarnemen. Zelfs deze heel gewoon voorkomende soorten zijn erg interessant, en u kunt ze bij wijze van spreken vanuit uw raam zien. Nog mooier is het als u nog enkele andere soorten bent tegengekomen. U hoeft er niet eens naar op zoek te gaan. Het enige wat er dan nog hoeft te gebeuren is noteren en opsturen. Meedoen aan een fenologie-onderzoek vraagt niet veel meer tijd. Elke waarneming is even waardevol!

Resultaten

Deze bijdrage gaat in op de terugkeer van de broedvogelsoorten (en doortrekkers) in de regio Amsterdam. Allereerst zal een korte schets gegeven worden van het weer gedurende de periode maart tot mei van de jaren 1988 tot en met 1991. Voor 1988 is gebruik gemaakt van de dagboeken van enkele waarnemers en de andere jaren van gepubliceerde weerdagboeken en maandverslagen van het KNMI. Vervolgens zullen de soorten besproken worden, waarbij allereerst aandacht voor de soorten waar weinig of geen waarnemingen van zijn binnengekomen. De overige vogels worden uitgebreid behandeld. Gerangschikt zijn het totaal aantal waarnemingen, de eerste waarneming en vervolgens de verdere waarnemingen. In een korte samenvatting worden patronen aangegeven of wordt een vergelijking gemaakt met de Sovon-atlas.

Het weer

1988

Maart begon koud. Half maart verbeterde het weer. Eind maart was lenteachtig en dat duurde tot en met de eerste week van april. Rond de helft van de maand april was het uitgesproken zacht door een krachtige zuidelijke stroming. De laatste decade werd gekenmerkt door zonnig weer en een noord tot noordoosten wind. De eerste paar dagen van mei wisselde het weer. Vervolgens overheersten de oostenwinden met aangename temperaturen.

1989

Maart 1989 begon met prachtige lentedagen, de eerste tien maartdagen was het uitzonderlijk zacht, 4,5 graden boven normaal. In het midden van de maand wisselde depressies elkaar af. De laatste week kwam vanuit het zuiden het goede weer (17 à 18 graden). Begin april werd het echter kouder door koude noordoosten wind. Sneeuw en hagel met af en toe een lentedag maakten april koud. Begin mei werd het zachter met prachtige zonovergoten dagen. De dagen er na zakte de temperatuur iets, maar de derde decade bracht prachtig zomers weer. Het werd zelfs op 24 mei 29 graden (Eelde).

1990

Maart 1990 was extreem zacht en zonnig. Rond het midden van de maand bereikte de temperatuur waarden van meer dan 20 graden. De laatste decade bracht een noordelijke stroming de kou weer mee. April was zeer zonnig en aan de warme kant. Het temperatuurverloop was grillig. Na een zacht begin was er een periode met koude dagen (4 tot 10 graden). In de derde decade was de temperatuur boven normaal, de maand eindigde met een temperatuur boven de 20 graden. Mei 1990 was warm, droog en zeer zonnig. De eerste decade werd bepaald door hoge druk met een zuidoostelijke stroming. De hoge gemiddelde maandtemperatuur was te danken aan de hoge temperatuur tijdens deze periode (2 mei was het 26 graden).

1991

Maart was extreem zacht dat jaar. De gemiddelde temperatuur was het hoogst sinds 1706. Met name de eerste twee decaden waren zacht. Tussen 24 en 29 maart werd het weer bepaald door hogedrukgebieden. Oostelijke winden domineerden. Begin april trokken opeenvolgende depressies over ons land. Na 8 april verbeterde het weer door een krachtig hogedrukgebied. Door zuid-zuidoostelijke stroming werd het zelfs 22 graden. In de tweede helft van de maand werd door een noordelijke stroming koude lucht aangevoerd met winterse buien. Tussen 25 en 27 april stond er een oostelijke stroming en de maand eindigde met een depressie. Mei werd gekenmerkt door een aanhouden de noordstroming en werd één van de koudste meimaanden. Tussen 7 en 11 mei was er een kleine weersverbetering, maar al snel was ons land weer in de greep van een krachtig hogedrukgebied ten westen van de Britse eilanden.

Zoals ik in de inleiding al schreef is het belangrijk om over veel waarnemingen per soort te beschikken. Voor een aantal soorten geldt dat er weinig tot geen waarnemingen zijn gedaan in deze periode. Over deze soorten valt dan ook weinig te zeggen.

Eerst de soorten met weinig waarnemingen:

De **Purperreiger** is slechts vier keer waargenomen. Twee keer in 1988 en twee keer in 1989. Deze waarnemingen zijn verdeeld over de maanden april en mei; 8 en 29 april '88 en 22 april en 20 mei '89. De **Oeverzwaluw** is tien keer gezien. De vroegste waarneming is 5 april 1990, boven de Oeverlanden in het Amsterdamse Bos. De laatste is 20 juni '88 en betreft een kolonie langs de Amstel. De meeste waarnemingen (5) vallen tussen 12 en 19 april en zijn verspreid over de gehele regio.

De **Gekraagde Roodstaart** is vijf maal genoteerd. Twee keer in 1988, 19 en 22 april en drie keer in 1990, 4, 5 en 6 mei. De soort werd dus in 1988 aanmerkelijk vroeger gezien! De Gekraagde Roodstaart broedt niet in de regio, zodat de waarnemingen waarschijnlijk doortrekkers betrof. In 1988 stond er half april een warme zuidoostelijke doorstroming en begin mei 1990 was er een oostelijke stroming. De trekbaan ligt normaal wat oostelijk van ons land dus is er in 1990 verdrifting opgetreden. Beide weertypes brengen dus waarschijnlijk grotere aantallen van deze soort in de regio.

De **Grote Karekiet** is drie maal waargenomen. Twee exemplaren bij de Binnenbraak in Waterland op 29 mei '90 en twee maal in 1989 op 21 mei in de Lange Bretten en op 10 juni bij de Uitdammer Die.

Ook de **Fluiter** is een soort die niet veel wordt waargenomen in onze regio in het voorjaar: in totaal tien keer. Opvallend is dat vijf van deze waarnemingen in 1990 werden gedaan, in de eerste week van mei. In die week overheersten oostenwinden, waarbij mogelijk grotere aantallen in onze regio doortrokken. De overige waarnemingen zijn van een later tijdstip, 12 en 16 mei '88 en 9, 13 en 25 mei '89. Bovendien was 1990 een goed 'Fluiterjaar'. Per jaar fluctueren de aantallen broedparen (SOVONnieuws nr. 3) De

vliegenvangers scoren ook laag. De **Grauwe Vliegenvanger** is acht maal gezien. De data lopen uiteen van 28 april tot 25 juni, met een accent op half mei. De **Bonte vliegenvanger** is zes keer waargenomen, waarvan twee keer eind april, namelijk op de 28e en 29e, en twee keer begin mei, op de 3e en 5e. De laatste soort met weinig waarnemingen is de **Wielewaal**. Met slechts twee waarnemingen de minst genoteerde vogel. Op 17 mei 1990 waargenomen in het Amsterdamse Bos en op 3 juni 1990 bij Zorgvliet.

De overige soorten werden vaker waargenomen, variërend van 11 keer (**Kleine Plevier**) tot 46 keer (**Gierzwaluw**) in de afgelopen vier jaar. Per soort is aangegeven: het aantal waarnemingen, de eerste waarneming per jaar, indien mogelijk de periode, waarin de meeste waarnemingen vallen en het dus waarschijnlijk is dat de soort algemeen aanwezig is, en enkele opmerkelijke constatering.

Lepelaar

totaal 30 maal waargenomen

1988 eerste waarneming op 13 maart, 6 ex omgeving Ransdorp

De overige 7 waarnemingen zijn vrij gelijkmatig verspreid over de maanden maart (17 en 26) en april (1, 12, 16, 23 en 24)

1989 eerste waarneming op 4 maart, Zuiderwoude richting W.

overige: 3 in de eerste decade (= 10 dagen) van maart, 3 in mei en juni.

1990 eerste waarneming op 15 februari bij de Spaarnwouderplas (dus eigenlijk buiten onze regio)

In februari werden nog 5 waarnemingen gedaan, waarvan 4 bij Spaarnwoude en één bij IJdoorn. De overige waarnemingen zijn verspreid over de maanden maart (2, 16, 18), april (8) en mei (9).

1991 eerste waarneming op 26 februari

Vervolgens de tweede waarneming op 1 maart en de derde op 2 maart.

Opmerkingen

Opvallend is het verschil van bijna een maand in de eerste waarnemingdata van 1988 en 1990. 1990 was blijkbaar een vroeg jaar, gezien het feit dat nog vijf waarnemingen in februari werden gedaan, terwijl in de overige drie jaar de eerste waarneming pas in maart viel. De regio Amsterdam is geen uitzondering op het landelijk patroon.

Zomertaling

totaal 18 maal waargenomen

1988 twee waarnemingen op 9 april, in Waterland en Houtrakkerhoek

1989 eerste waarneming op 27 maart, betreft twee verschillende waarnemingen, één in de Lange Bretten (2 paar) en 3 ex in de Spaarnwouderplas.

De overige, 6 waarnemingen in april (8, 8, 14, 15, 16, 26) en 2 in mei (12, 14).

1990 eerste waarneming op 16 maart, twee meldingen: polder Meerzicht en Spaarnwouderplas.

De overige waarnemingen betreffen alleen de Spaarnwouderplas (15, 17 en 31 maart, 22 april)

1991 geen waarnemingen

Opmerkingen

Van de 18 waarnemingen valler er 8 in de tweede helft van maart en 5 in de eerste helft van april. De Sovon-atlas vermeldt: "in maart zijn de eerste Zomertalingen terug ... In april en mei komt de rest van het broedbestand aan ..." Hierin verschillen de waarnemingen in Amsterdam e.o. niet met die van de rest van Nederland.

Boomvalk

totaal 22 keer waargenomen

1988 eerste waarneming op 3 april, Muiden richting Diemen

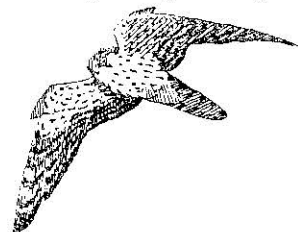
De overige waarnemingen liggen tussen 14 april en 16 mei en vertonen een grote spreiding over onze regio.

1989 eerste waarneming 17 april, Lange Bretten/ Groote Braak richting N

De overige 27 april en 2, 5, 10 en 12 mei.

1990 eerste waarneming 22 april, C.Lelylaan en Amsterdamse Bos

Overige 5 waarnemingen tussen 27 april en 22 mei.

1991 slechts één waarneming op 7 mei, Oeverlanden Amsterdamse Bos.

Opmerkingen

De eerste waarneming varieert sterk per jaar, 3 april ten opzichte van 7 mei. De meeste waarnemingen (11) vallen in de eerste helft van mei, tegen 8 in de laatste helft van april. De Sovon-atlas vermeldt: "Ondanks wat verspreide maart-waarnemingen komt de trek in Nederland pas in april op gang. De hoge presentie in mei wordt veroorzaakt door een combinatie van maximale doortrek en een hoge trefkans op de broedplaatsen door luidruchte paarvorming.

Kleine Plevier

in totaal 11 maal waargenomen

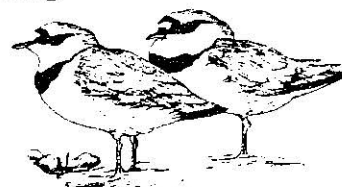
1989 eerste waarneming, 31 maart 1 ex Batterij Spaarnwouderveen en een tweede waarneming op 8 april, 1 ex Spaarnwouderplas

1990 eerste waarneming 30 maart, 2 ex Osdorperbinnenpolder
overige waarnemingen: 31 maart in de Osdorperbinnenpolder en 4 waarnemingen tussen 15 en 30 april

1991 de eerste waarneming op 30 maart, 2 ex Uiterdijken/Houtrakpolder en verder 1 waarneming op 12 april.

Opmerkingen

De Kleine Plevier staat pas sinds 1990 op ons fenologie-formulier, de waarneming uit '89 hierboven komen uit het reguliere waarnemingenarchief. Het lijkt er op dat de eerste Kleine Plevieren jaarlijks eind maart in de regio aanwezig zijn en dat de hoofdmacht pas in de tweede helft van april arriveert.

Bontbekplevier

totaal 21 waarnemingen

1988 eerste waarneming 6 februari, Aziëhaven

Verder 2 waarnemingen rond half maart, 1 begin en 1 eind april. Bijna alle waarnemingen zijn gedaan in het westelijk deel van ons werkgebied, met name de Aziëhaven.

1989 eerste waarneming 8 maart, Lange Bretten
de tweede op 9 maart en de overige 4 tussen 29 maart en 8 april

1990 eerste waarnemingen op 24 februari, Spaarnwouderplas
op 18 maart 2 waarnemingen, Kinselmeer en Barnegat. Van de overige 4 waarnemingen (24 maart, 5, 8 april en 4 mei) zijn er 3 in het oostelijk deel van onze regio gedaan, met name de Diempolder.

1991 eerste waarneming op 15 april, Osdorperbinnenpolder
Overige: 29 april en 21 mei.

Opmerkingen

Het lijkt er op dat de Bontbekplevier een grote variatie heeft in het terugkeren naar zijn broedgebied (6 februari tegenover 15 april). Drie van de eerste waarnemingen betreffen dezelfde waarnemer. Als deze een jaarlijks terugkerend excursieprogramma heeft, betekent het dat de Bontbekplevier in 1991 ruim twee maanden later terug was dan in 1988.

Kemphaan

totaal 28 waarnemingen

1988 eerste waarneming, 18 maart, 2 ex Batterij
5 waarnemingen in de eerste helft van april en 2 later (30 april en 2 mei). 4 waarnemingen betreffen een groep (6 april, 10, 11 en 16 ex, 2 mei 20 ex).

1989 eerste waarneming 2 maart, enkele ex omgeving Uitdam
4 waarnemingen in de eerste helft van maart, 2 in de laatste helft van maart en 2 in de eerste helft van april

1990 eerste waarneming 23 februari, betreft 2 meldingen bij de Spaarnwouderplas
Overige, 2 maart 18 ex bij Nes, 4 waarnemingen rond half maart en 1 begin mei, 17 maart betrof het groepen van 10 en 17 ex

1991 eerste waarneming 1 maart, 2 ex Osdorperbinnenpolder
Verder op 27 maart, ook Osd.binnenpolder, 2 groepen van 8 en 16 ex richting N. Op 8 mei 20 ex richting N, Botshol.

Opmerkingen

Ook de Kemphaan vertoont een grote spreiding in de terugkomst, gezien de eerste data op 23 februari, 1, 2, en 18 maart. Voorts valt op dat er een doortrek van groepen plaats vindt vanaf begin

maart tot in mei.

Grutto

totaal aantal waarnemingen: 40

1988 eerste waarneming op 9 maart, 3 ex Oeverlanden Amsterdamse Bos.

Overige negen waarnemingen alle tussen 10 en 18 maart.

1989 eerste waarneming op 22 februari, 20 ex omgeving Spaarnwouderplas

Overige: drie op 24 februari, zes tussen 2 en 8 maart en een melding van een broedgeval op 3 april bij Ruigoord

1990 eerste waarneming op 10 februari, Hekslootpolder, betreft 2 waarnemers

Overige: zeven waarnemingen tussen 15 en 28 februari, twee tussen 1 en 19 maart

1991 eerste waarneming op 22 februari, twee waarnemingen, waarvan een in de Osdorper Binnenpolder

Overige vijf tussen 24 februari en 21 maart (24 en 25 februari, 7, 20 en 21 maart)

Opmerkingen

De aankomstdatum van de eerste Grutto's varieert sterk. Er zit bijna een maand tussen de vroegste (10 februari) en de laatste (9 maart). Gezien de overige waarnemingen is de hoofdmacht half maart aanwezig, ook als de eerste waarneming laat valt (zie 1988).

Groenpootruiter

totaal 25 keer waargenomen

1988 eerste waarneming op 16 april, Uiterdijken en Osdorperbinnenpolder

Overige drie waarnemingen op 22 en 23 april

1989 eerste waarneming op 11 januari, Osdorp richting NO

tweede waarneming op 28 maart, overige: vier waarnemingen in de tweede helft van april (21, 28, 29 en 29 april), drie waarnemingen in mei (9, 14 en 28 mei)

1990 eerste waarneming op 22 april, betreft vier waarnemingen, Spaarnwouderplas en Osdorper Binnenpolder

Overige vier waarnemingen op 23 en 28 april en op 5 en 12 mei

1991 eerste waarneming op 15 april, Osdorperbinnenpolder

Verder op 27 april en 8 mei

Opmerkingen

Ondanks grote verschillen in de eerste waarnemingsdata vallen jaarlijks de meeste waarnemingen na de derde week van april. De vroege waarneming in '89 wijst mogelijk op overwinterende exemplaren. Sovon-atlas: "De voorjaarsstrek in Nederland speelt zich vooral in april-mei af. Waarnemingen in de winterperiode zijn zeldzaam."

In dit kader is de waarneming van de Groenpootruiter op 11 januari bijzonder te noemen.

Visdief

totaal 42 waarnemingen

1988 eerste waarneming op 30 maart, Marken

Overige: elf tussen 11 en 18 april, twee tussen 21 en 30 april

1989 eerste waarneming op 24 februari, 2 ex Osdorperbinnenpolder richting ZO

Overige elf waarnemingen tussen 12 en 29 april

1990 eerste waarneming op 5 april, Monnickendam

Overige: twee, op 13 en 15 april en zeven tussen 20 en 26 april

1991 eerste waarneming op 13 april, Noordkant Amsterdamse Bos

Overige: 14 april, één waarneming en vier tussen 23 en 27 april

Opmerkingen

De eerste aankomst varieert circa twee weken, eind maart – half april, met uitzondering van de waarneming op 24 februari 1989. De hoofdmacht is in de laatste decade van april aanwezig, gezien 19 waarnemingen tussen 20 en 29 april in '90 en '91. Afwijkend is geheel 1988 met elf waarnemingen tussen 11 en 18 april, wat zo'n tien dagen vroeger is. De zuidelijke stroming in die periode speelde mogelijk een belangrijke rol. 1989 vertoont een grote spreiding, zes waarnemingen tussen 12 en 19 april (overeenkomstig met '88) en acht waarnemingen tussen 21 en 29 april (overeenkomstig met '90 en '91). Deze gegevens zouden er op kunnen wijzen dat de Visdief zijn terugkomst langzaam aan het verlaten is. De komende jaren zullen hier uitsluitsel over kunnen geven.

Sovon-atlas: "Visdieven worden vooral gezien van april tot en met oktober. Waarnemingen eind maart komen voor, maar echte winterwaarnemingen zijn ongewoon." De waarneming van 24 februari

is dus ongewoon te noemen, zeker gezien de overige waarnemingen in dat jaar.

Zwarte Stern

totaal 15 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 17 april, IJmeer/Diemerzeedijk
verder drie waarnemingen tussen 23 en 30 april, op 7 mei en op 18 juni
- 1989 eerste waarneming op 29 april, betreft twee meldingen Lange Bretten/Groote Braak en Uitdam
verder op 8 en 9 mei
- 1990 eerste waarneming op 23 april, Spaarnwouderplas
verder op 3 mei twee waarnemingen en één op 10 mei
- 1991 alleen een melding uit de Botshol op 8 mei

Tortelduif

totaal 17 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 5 april, Muiden
Overige op 4, 10 en 20 mei
- 1989 eerste waarneming op 2 april, Ruigoord
Overige op 1, 5, 9 en 20 mei en op 14 juni
- 1990 eerste waarneming op 4 mei, betreft twee meldingen Groote Braak en Uitdam
Overige op 13, 20 en 31 mei
- 1991 eerste waarneming op 10 mei, Noordzeeweg en op 21 mei Oceaanweg

Opmerkingen

De Tortelduif is vanaf begin mei in ons werkgebied aanwezig. De eerste waarnemingen van '88 en '89 zijn vroege waarnemingen.

Koekoek

totaal 38 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 6 april, Oeverlanden Nieuwe Meer
Overige: acht waarnemingen tussen 18 en 30 april en drie tussen 4 en 12 mei
- 1989 eerste waarneming op 3 april, Ruigoord
Overige: één op 8 april, vijf tussen 15 en 27 april en zes tussen 1 en 14 mei
- 1990 eerste waarneming op 22 april, Spaarnwouderveen
Overige: zes tussen 28 april en 3 mei en één op 18 mei
- 1991 eerste waarneming op 24 april, Bretten
Overige op 27 en 28 april en op 8 en 12 mei

Opmerkingen

In de eerste twee jaar was de eerste waarneming ruim twee weken vroeger dan in de laatste twee jaar. Vanaf de derde week van april is de Koekoek algemeen, ook als de eerste waarneming laat is. De terugkomst wordt mogelijk door het weer beïnvloed.

Gierzwaluw

totaal 46 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming 19 april, Middenweg/Ringdijk
Overige: negen tussen 20 en 30 april, drie op 1 en 2 mei
- 1989 eerste waarneming op 21 april, 1 ex Binnenkadijk en 7 ex Oeverlanden Amsterdamse Bos
Overige, negen tussen 22 en 30 april en drie tussen 1 en 5 mei
- 1990 eerste waarneming op 23 april, 2 ex Röntgenstraat en 1 ex Oeverlanden Amsterdamse Bos
Overige, zes tussen 25 en 30 april, vier tussen 1 en 6 mei
- 1991 eerste waarneming op 20 april, 1 ex Groote Braak
Overige, drie tussen 24 en 30 april, drie tussen 1 en 19 mei

Opmerkingen

De eerste waarnemingsdatum valt elk jaar rond 20 april (19, 20, 21 en 23 april). Gezien het grote aantal waarnemingen dat direct daarna wordt gedaan (27 van de 42 waarnemingen in ongeveer de eerste week na de eerste waarneming) is het duidelijk dat de Gierzwaluw een voorhoede kent, waarop de hoofdmacht snel volgt. Het is duidelijk; in de laatste decade van april is de Gierzwaluw massaal in ons werkgebied aanwezig.

Sovon-atlas: "De aankomst van de eerste vogels vindt in de laatste dagen van april of begin mei plaats. Als de laatste decade van april koud is, blijft de presentie in april laag."

Boerenzwaluw

totaal 41 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 30 maart, 2 ex Gein III
Overige: acht waarnemingen tussen 1 en 14 april en drie tussen 15 en 28 april
- 1989 eerste waarneming op 28 maart, 3 ex Spaarnwouderplas en Noordkant Amsterdamse Bos.
Tweede waarneming op 30 maart, Noordkant Asd Bos
Overige: drie waarnemingen tussen 1 en 14 april, vijf tussen 15 en 30 april en twee tussen 1 en 14 mei
- 1990 eerste waarneming op 8 april, 1 ex Schiphol Oost/Brug Ringvaart
Overige: twee waarnemingen tussen 8 en 14 april, zeven tussen 15 en 30 april (met name rond 20 april) en één waarneming op 10 mei
- 1991 eerste waarneming op 13 april, twee meldingen, o.a. Noordkant Asd Bos
Overige vier waarnemingen tussen 15 en 30 april

Opmerkingen

Net zoals bij de Visdief en de Tortelduif is er een duidelijk verschil in het tijdstip van de eerste waarneming tussen de jaren '88-'89 enerzijds en de jaren '90-'91 anderzijds. Het verschil kan verklaard worden door het weer gedurende die periode. In 1988 was er de laatste dagen van maart en in het begin van april sprake van zacht weer. In 1989 werd er in de laatste week vanuit het zuiden warme lucht naar onze omgeving geblazen. Lokaal werd er in ons land in die week 24°C gemeten. Met die warme stroming vindt de Boerenzwaluw en ook de Fitis snel de weg naar ons land. In de eerste week van april 1990 was het zeer koud door de noord-oost stroming. Duidelijk weertypes die tot een vertraging van de aankomst leiden. Zo was in de eerste week van april in 1991 sprake van depressies. Pas na 9 april vond er een overgang plaats, veroorzaakt door een krachtig hogedrukgebied. De meeste waarnemingen worden gedaan na half april, met uitzondering van '89 waar 75% van de waarnemingen vóór half april valt. Het tijdsverschil tussen de eerste waarneming en de periode waarin de meeste waarnemingen worden gedaan, kan wijzen op een duidelijke voorhoede, dan wel doortrekkers.

Huiswaluw

totaal 27 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 5 april in Muiden
Overige acht waarnemingen tussen 15 en 30 april, verspreid over het hele werkgebied
- 1989 eerste waarneming op 15 april, zowel in Muiden als in de omgeving van Uitdam
Overige waarnemingen, twee tussen 15 en 30 april (omg. Nieuwe Meer) en vier tussen 1 en 14 mei (omg Spaarnwoude/Ruigoord)
- 1990 eerste waarneming op 23 april, Vereenigde Binnenpolder/Braak
Overige: tot 30 april nog vier waarnemingen en op 1 en 2 mei
- 1991 eerste waarneming op 28 april, Ringvaart/Nieuwemeerdijk
Overige: een waarneming op 12 en één op 19 mei

Opmerkingen

De eerste waarnemingen in de jaren '88-'91 vertonen een trend van later terugkerende Huiszwaluwen. De meeste waarnemingen worden gedaan in de tweede helft van april. In ons fenologie-onderzoek is er geen duidelijk tijdsverschil tussen de terugkomst van de Boerenzwaluw (eerste waarneming tussen 28 maart en 13 april, de meeste tussen 15 en 30 april) en de terugkomst van de Huiszwaluw (eerste waarneming tussen 5 en 28 april, de meeste tussen 15 en 30 april) als je alleen naar de terugkomst kijkt van de meeste vogels. De eerste Boerenzwaluw wordt echter jaarlijks zo'n twee weken eerder gezien dan de eerste Huiszwaluw.

Gele Kwikstaart

totaal 29 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 5 april, Oeverlanden Nieuwemeer, 20-30 ex op slaappleats
Overige: drie waarnemingen tussen 7 en 15 april (waarvan twee mbt genoemde slaappleats), vier tussen 16 en 30 april en een in de eerste week van mei.
- 1989 eerste waarneming op 20 maart, Broek in Waterland
Overige: vier tussen 21 en 31 maart (waarvan drie mbt tot de slaappleats in de Oeverlanden Nieuwemeer, 9-20 ex), één waarneming in de eerste helft van april en twee in de tweede helft van april

1990 eerste waarneming op 26 maart, 5 ex op de slaappleats in de Oeverlanden

Overige: vierwaarnemingen tot 31 maart en vijf tussen 21 april en 1 mei

1991 slechts twee meldingen: eerste waarneming op 14 maart, Groote Braak en de tweede op 20 april

Opmerkingen

De terugkomst van de Gele Kwikstaart vertoont grote schommelingen. Opvallend is de late datum in '88, waarbij een groot aantal exemplaren op de slaappleats aanwezig was. Vermoedelijk was dat in dat jaar, evenals de daarop volgende, de slaappleats al eerder bezet, maar was dit niet bekend. De Gele Kwikstaart arriveert in de laatste helft van maart.

Nachtegaal

totaal 32 waarnemingen

1988 eerste waarneming op 16 april, Meerzicht/Amsterdamse Bos

Overige: acht waarnemingen tot 30 april (waarvan zes in het Asd Bos en één in mei)

1989 eerste waarneming op 15 april, Aziëhavenweg/Australiëhavenweg

Overige: zes waarnemingen tot 30 april (3 in het Asd Bos) en één op 7 mei

1990 eerste waarneming op 23 april, Sloterdijk III/Vaalmuiden

Overige: vier tot eind april en drie op 1 en 2 mei

1991 eerste waarneming op 13 april, Noordkant Amsterdamse Bos

Overige: één waarneming tot 15 april, twee tussen 16 en 30 april en één op 21 mei

Opmerkingen

De Nachtegaal verschijnt elk jaar redelijk consequent rond half april (13, 15 en 16). Alleen in '90 een weekje later (23). Vele waarnemingen zijn gedaan in het Amsterdamse Bos, met name het Oeverpark tegenover boerderij Meerzicht. Blijkbaar een goed biotoop. Of wellicht is het een bekende nachtegaleenplek voor vogelaars in Amsterdam.

Blauwborst

totaal 20 waarnemingen

1988 eerste waarneming op 1 april, 20e industriegebied Sloterdijk

Overige: vier waarnemingen tussen 15 en 30 april en één op 1 mei

1989 eerste waarneming op 4 maart, gemaal Halfweg

Verder op 8 en 18 april en 2 en 17 mei

1990 eerste waarneming op 28 maart, 2 meldingen: Brettenpad en Bretten/Daveren

Overige: vijf waarnemingen tussen 28 maart en 31 maart en één op 22 april

1991 eerste waarneming op 4 maart, Brettenpad en een tweede op 23 maart

Opmerkingen

Twee zaken zijn opvallend. Op de eerste plaats het springende karakter van de eerste terugkomstdatum, 1 april-4 maart-28 maart-4 maart. Op de tweede plaats de spreiding van de waarnemingen over onze regio. 19 van de 20 waarnemingen zijn gedaan in het Westelijk Havengebied/Halfweg. Het laatste laat zich makkelijk verklaren, gezien de terreinkeuze van de Blauwborst: waterrijke gebieden met een dichte vegetatie, waarin veel struiken voorkomen.

Zwarte Roodstaart

totaal 26 waarnemingen

1988 eerste waarneming op 23 maart, 1♀ Gein III

Overige vier waarnemingen tussen 1 en 15 april en drie tussen 16 en 30 april

1989 eerste waarneming op 8 april, industriegebied Schinkel

Overige: vier waarnemingen tot 15 april, twee tussen 16 en 30 april en op 5 en 29 mei

1990 eerste waarneming op 22 maart, industriegebied Stammerdijk

Overige: twee tussen 1 en 15 april, twee tussen 16 en 30 april en op 13 juni

1991 eerste waarneming op 16 maart, Marken

Verder op 21 en 24 mei

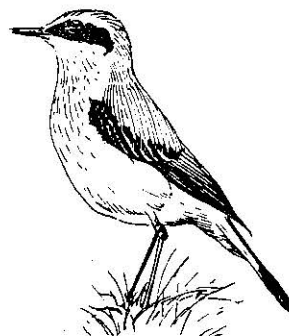
Opmerkingen

Over deze jaren arriveerden de eerste Zwarte Roodstaarten in de tweede helft van maart. Het zwaartepunt van de terugkomst ligt in de eerste helft van april (11 van de 26 waarnemingen). De spreiding over de regio is groot. Opmerkelijk is dat sommige plekken zeer aantrekkelijk zijn, zo werd in '88, '89 en '90 in de Pilotenstraat een Zwarte Roodstaart waargenomen (door dezelfde waarnemer) en in '91 in de Helicopterstraat. Ook de Hoogte Kadijk is zo'n plek, met waarnemingen in '88, '89 en '90 van dezelfde waarnemer.

Paapje

totaal 13 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 22 april, Vaalmuiden/Groote Braak
Verder op 30 april, 3, 13 en 14 mei
- 1989 eerste waarneming op 30 maart, Plantage Doklaan/Binnenkadijk
Verder op 27 april en op 21 en 25 mei
- 1990 eerste waarneming op 2 mei, 5 a 6 ex Lutkemeerpolder
Overige waarnemingen op 3 en 5 mei
- 1991 slechts één waarneming op 5 juli, Osdorperbinnenpolder

Tapuit

totaal 24 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 1 april, Nova Zembla (Sparndam)
Overige: vijf waarnemingen tussen 16 en 30 april en op 7 mei
- 1989 eerste waarneming op 15 april, Aziëhaven
Verder vijf waarnemingen tussen 16 en 30 april
- 1990 eerste waarneming op 21 april, Sloterdijk III/Vaalmuiden
Overige: vijf waarnemingen tot 30 april en drie op 2 en 3 mei
- 1991 eerste waarneming op 20 april, betreft twee meldingen, Aziëhaven/Australiëhaven en Houtrakpolder

Opmerkingen

De eerste waarnemingsdata vertonen een trend van later arriveren. De hoofdmacht wordt in de tweede helft van april gezien (16 van de 24 waarnemingen).

Sprinkhaanrietzanger

totaal 28 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 15 april, betreft drie meldingen: Vijfhoek, Australiëhavenweg/Brettenpad en industriegebied Sloterdijk
De overige zeven waarnemingen tussen 16 en 30 april
- 1989 eerste waarneming op 15 april, Aziëhavenweg/Australiëhavenweg
Overige zes waarnemingen tussen 16 en 30 april
- 1990 eerste waarneming op 4 april, Brettenpad
Overige: vier waarnemingen tussen 16 en 30 april en op 1, 2, en 3 mei
- 1991 eerste waarneming op 15 april, Bretten
Verder een waarneming op 20 april en op 12 mei

Opmerkingen

De terugkomst van de Sprinkhaanrietzanger vertoont een grote regelmaat. De eerste waarneming valt rond half april. De hoofdmacht arriveert kort daarna in de derde week van april (50% van de waarnemingen).

Snor

totaal 18 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 15 april, Vijfhoek
de overige zes waarnemingen tussen 16 en 30 april
- 1989 eerste waarneming op 15 april, Groote Braak
de overige: twee tussen 16 en 30 april en twee tussen 1 en 15 mei
- 1990 eerste waarneming op 12 april, Oeverlanden Meerzicht
overige: twee tussen 16 en 30 april en twee tussen 16 en 30 mei
- 1991 enige waarneming op 14 april, Botshol, meerdere exemplaren

Opmerkingen

Ook de terugkomst van de Snor vertoont een grote regelmaat (12, 14 en twee maal 15 april). De meeste meldingen (10 van de 18) vallen in de tweede helft van april, wat op een snelle bezetting wijst.

Rietzanger

totaal 32 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 12 april, Sloterdijk/boezemkanaal Halfweg
overige waarnemingen tot 15 april twee, vijf tussen 16 en 30 april en één op 22 mei
- 1989 eerste waarneming op 7 april, Brettenpad/motorcircuit
overige: vier tot 15 april, twee tussen 16 en 30 april en één op 1 mei

- 1990 eerste waarneming op 12 april, Brettenpad
overige: twee tot 15 april, vier tussen 16 en 30 april, twee tussen 1 en 15 mei en twee tussen 16 en 30 mei
- 1991 eerste waarneming op 14 april, Botshol, meerdere exemplaren
verder op 15 en 20 april

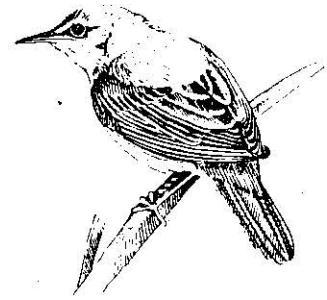
Opmerkingen

Net zoals de twee vorige rietvogels verschijnt de Rietzanger rond half april in ons land. Ook de Rietzanger heeft een voorkeur voor het Westelijk Havengebied/Halfweg, gezien het feit dat 20 van de 32 meldingen uit dit deel van onze regio komen.

Bosrietzanger

totaal 21 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 29 april, Uiterdijken bij Crayenstein
overige: vier tussen 1 en 15 mei en vier tussen 16 en 31 mei
- 1989 eerste waarneming op 27 april, Noordkant Amsterdamse Bos
overige: drie tussen 1 en 15 mei en twee tussen 16 en 31 mei
- 1990 eerste waarneming op 26 april, Brettenpad
overige: drie tussen 1 en 15 mei en drie tussen 16 en 31 mei
- 1991 eerste waarneming op 9 mei, VTC Tigeno
de andere waarneming was op 24 mei

Opmerkingen

De terugkomst van de Bosrietzanger vertoont een ander patroon dan de overige rietpieten. Op de eerste plaats arriveert de eerste zo'n twee weken later (eerste waarneming op 26, 27, 29 april, 9 mei niet meegerekend) en deze waarnemingen betreffen een enkel exemplaar. De meeste waarnemingen worden verspreid over de maand mei gedaan, waarbij er geen zwaartepunt in de maand mei is.

Kleine Karekiet

totaal 30 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 22 april, Halfweg
overige waarnemingen: tot 30 april vijf, één op 2 en één op 22 mei
- 1989 eerste waarneming op 19 april, Bretten/Braak Sloterdijk
overige: twee tot 30 april en vier tussen 1 en 15 mei
- 1990 eerste waarneming op 13 april, Brettenpad
overige: één op 30 april, vier tussen 1 en 15 mei en drie tussen 16 en 31 mei
- 1991 eerste waarneming op 28 april, Groote Braak
overige: twee tussen 1 en 15 mei en drie tussen 16 en 31 mei.

Opmerkingen

Er is een groot verschil in de waarnemingsdata van de Kleine Karekiet. Zowel bij de eerste waarnemingen als bij de overige is er geen duidelijke lijn. Zo komen ze in '88 laat terug (eerste waarneming op 22 april), maar volgen de overige snel (vijf tot 30 april) en is in '90 de eerste vroeg (13 april), maar volgen de overige pas in mei.

Spotvogel

totaal 27 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 4 mei, Nobelweg/Klein Danzig
overige: tot 16 mei zes waarnemingen en één op 3 juni
- 1989 eerste waarneming op 1 mei, Flevopark
overige: vier tot 16 mei, één tussen 17 en 31 mei en twee tussen 1 en 15 juni
- 1990 eerste waarneming op 12 mei, Vereenigde Binnenvolpolder
overige: zes tussen 17 en 31 mei
- 1991 eerste waarneming op 4 mei, Eendrachtspolder (Tigeno)
overige waarnemingen: drie tussen 17 en 31 mei

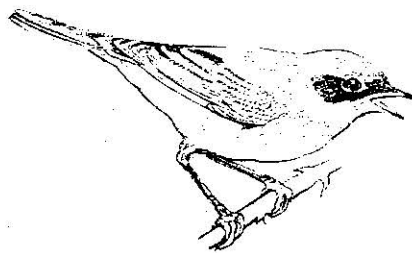
Opmerkingen

De Spotvogel vertoont eenzelfde patroon als de Bosrietzanger. De eerste vogels komen laat terug (begin mei) en de hoofdmacht arriveert zo'n twee weken later. Er is echter een duidelijk verschil tussen de eerste twee jaar ('88 en '89) en de laatste twee jaar ('90 en '91), net als bij de Koekoek en enkele andere soorten. In '88-'89 verschijnt de hoofdmacht in de eerste helft van mei in plaats van in de tweede helft.

Braamsluiper

totaal 21 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 19 april, Amstelveense Poel
overige: zes tot 30 april en één op 21 mei
- 1989 eerste waarneming op 16 april, Zeeburgereiland
overige: vier tot 30 april en één op 20 mei
- 1990 eerste waarneming op 17 april, Diemen Zuid
overige: vijf tot 30 april en één op 15 mei
- 1991 enige waarneming op 20 mei

Opmerkingen

Met uitzondering van 1991 is de Braamsluiper zeer constant in zijn terugkomst. Dit zowel ten aanzien van de eerste terugkomende als ten aanzien van de hoofdmacht (15 van de 21 waarnemingen in de tweede helft van april).

Grasmus

totaal 26 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 23 april, betreft twee meldingen, Vijfhoek en Sloterdijk/Bretten
overige: drie tot 30 april, drie tussen 1 en 16 mei en één op 22 mei
- 1989 eerste waarneming op 27 april, gemaal Halfweg
overige: drie tot 30 april en drie tussen 1 en 16 mei
- 1990 eerste waarneming op 16 april, Halfweg
overige: vijf tot 30 april
- 1991 eerste waarneming op 24 april, Bretten
overige: op 9, 10 en 21 mei

Opmerkingen

De Grasmus vertoont geen grote schommelingen in zijn terugkomst. De meeste waarnemingen (15 van de 26) zijn gedaan in de laatste week van april. Sovon-atlas: De Grasmus komt in kleine aantallen terug in april. De presentie bereikt een top in mei. De waarnemingen in april worden vooral gedaan op de zandgronden, in Zeeland en de duinen. In de kop van Noord-Holland, in het groene hart van Zuid-Holland en in de open delen van Friesland en Groningen lijken de eerste broedvogels pas in mei terug te komen. Door het zandige karakter van met name het Westelijk Havengebied, waar 17 van de 26 waarnemingen vandaan komen, en de relatief kleine afstand tot de duinen zal de reden zijn waarom onze regio in dezelfde periode bewoond raakt als de zandgronden en de duinen.

Tuinfluit

totaal 37 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 5 april, Muiden
overige waarnemingen: zes tussen 16 en 30 april en één op 1 mei
- 1989 eerste waarneming op 8 april, Boerderij Meerzicht, 2 ex
overige: zes tussen 16 en 30 april en twee tussen 1 en 16 mei
- 1990 eerste waarneming op 11 april, Eendrachtspolder (tuincomplex Osdorp)
overige: één tussen 16 en 30 april en vijf tussen 1 en 16 mei (mn de 1e week)
- 1991 eerste waarneming op 8 april, plaats niet bekend
overige 12 en 30 april en drie tussen 1 en 16 mei

Opmerkingen

De eerste waarneming van de Tuinfluit valt overwegend ver voor de overige waarnemingen. Dat kan er op duiden dat er elk jaar individuen vroeg terugkeren, ver voor de hoofdmacht uit. Deze eersten zijn redelijk constant (5, 8, 8 en 11 april). De hoofdmacht is minder uitgesproken in de terugkomst. In '88 en '89 ligt de nadruk op de tweede helft van april, in '90 en '91 is dit verschoven naar de eerste helft van mei. Een zelfde patroon zagen we bij de Koekoek en de Spotvogel.

Zwartkop

totaal 43 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 6 april, Asd Bos, Sluiswachterswoning
overige: vier tot 15 april (mn Asd Bos) en zeven tussen 16 en 30 april
- 1989 eerste waarneming op 22 maart, J v Eyckstraat
overige twee tot 31 maart, zes tussen 1 en 15 april, twee tussen 16 en 30 april en één op 9 mei

- 1990 eerste waarneming op 28 maart, twee meldingen uit de Osdorper Binnenpolder
overige zeven tussen 1 en 15 april (mn in de 1e week), twee tussen 16 en 30 april en één op 3 mei
- 1991 eerste waarneming op 24 februari, park in Osdorp
overige: vier tussen 1 en 15 april (mn 2e week), op 27 april en op 12 mei

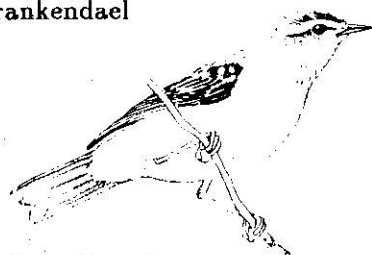
Opmerkingen

Wanneer de eerste Zwartkoppen precies terugkomen is niet met zekerheid te zeggen. Sommige gaan helemaal niet weg, maar blijven overwinteren (o.a. waarneming op 24 februari). Duidelijk is het grote verschil jaarlijks tussen de eerste waarneming en de periode, waarin de meeste waarnemingen vallen. De eerste komt eind maart, begin april terug, de hoofdmacht arriveert in de eerste helft van april (21 van de 43 waarnemingen). Toch arriveren er daarna ook nog een aantal (11 van de 43 in de 2e helft van april).

Tijftjaf

totaal 43 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 14 maart, twee meldingen, Gein III en Frankendael
overige: acht tussen 16 en 31 maart en twee op 1 april
- 1989 eerste waarneming op 9 maart, Aziëhaven
overige: acht tot 15 maart en vier tussen 16 en 31 maart
- 1990 eerste waarneming op 12 januari, Oeverlanden Nieuwemeer
tweede waarneming op 16 februari, Osdorp
overige: zes tussen 1 en 15 maart en drie tussen 16 en 31 maart
- 1991 eerste waarneming op 8 maart, Oeverlanden Nieuwemeer
overige: twee tot 15 maart, drie tussen 16 en 31 maart en één op 3 april

Opmerkingen

Met uitzondering van de eerste waarneming in '90 is de terugkomst van de Tijftjaf regelmatig: eerste waarneming in de tweede week van maart (8, 9 en 14) en de hoofdmacht in de overige weken van maart. De vroege data in '90 wijzen op overwinterende exemplaren.

Sovon-atlas: "In maart kunnen al belangrijke aantallen Tijftjaffen in ons land aanwezig zijn. De populatie is dan echter nog niet geheel terug, want de presentie bereikt pas in april en mei een top. Kleine variaties op het seizoenspatroon worden ieder jaar vastgesteld; ze zijn doorgaans een gevolg van de wisselende weersomstandigheden. Het overwinteren in Nederland lijkt weersafhankelijker te zijn dan bij de Zwartkop, vermoedelijk doordat de Tijftjaf insectivoor is en de Zwartkop 's winters onder andere van bessen leeft."

Fitis

totaal 42 waarnemingen

- 1988 eerste waarneming op 31 maart, Meerzicht/excursiepad, 2 ex
overige: negen tussen 1 en 7 april, drie tussen 8 en 14 april en één op 20 april
- 1989 eerste waarneming op 20 maart, Gaasperplas
overige: tien tussen 25 en 31 maart, twee tussen 1 en 7 april en één op 8 april
- 1990 eerste waarneming op 18 maart, drie meldingen VWG excursie naar Marken
overige: vier tot 31 maart en op 6, 16 en 26 april
- 1991 eerste waarneming op 20 maart, Eendrachtspolder (Tigeno)
overige: één tot 31 maart, één tussen 1 en 7 april en drie tussen 8 en 14 april

Opmerkingen

De Fitis vertoont geen regelmatige terugkeer in de eerste datum (10 tot 31 maart). De hoofdmacht vertoont een zelfde verschil. In '88 arriveerde deze in de eerste week van april en in '89 was dat de laatste week van maart. De laatste week van maart 1989 was dan ook uitgesproken lenteachtig. In 1990 viel de eerste waarneming samen met prachtig weer, de laatste week van maart was echter koud en de hoofdmacht kwam meer gespreid, eind maart – begin april, aan.

Sovon-atlas: "Het net wel of net niet aanwezig zijn van Fitissen in maart hangt nauw samen met het weer; de presentie in deze maand vertoont derhalve grote jaarlijkse schommelingen. Tijdens zacht weer worden massaal Fitissen gezien, bij guur en koud weer amper."

Nawoord

U ziet, met gegevens van "slechts" vier jaar kan er al aardig wat gezegd worden over de terugkomst van onze zomervogels. Vooral bij soorten met veel waarnemingen (Grutto, Visdief, Koekoek, Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Tuinfluiter, Zwartkop, Fitis en Tjiftjaf) zijn leuke trends te signaleren. Als er nog leden zijn die gegevens hebben willen zij die dan zo spoedig mogelijk zenden naar Ruud Vlek, archief VWG Amsterdam, Spuistraat 302 1012 VX Amsterdam.

Ik hoop oprecht dat de komende jaren meer leden hun waarnemingen op schrift willen stellen en daarmee de trouwe inzenders en het fenologie-onderzoek van de VWG Amsterdam willen ondersteunen.

Met dank aan: F. van Groen, C. de Kruif, H. en W. Kamp, E. Voogd, G. Blommensteijn, D. Constandse, F. Vogelzang, N. Jansen, voor het insturen van een waarnemingenlijst de afgelopen vier jaar, En extra dank aan: P. Tak, W. van der Waal, P. de Droog, N. Zwaagstra, J. van Blanken, J. Frieswijk, P. Marcus, voor het jaren achtereen insturen van hun waarnemingen. Tenslotte dank aan Frank Visbeen die dit artikel aanvulde met de gegevens over het weer.

Literatuur

- Bakhuizen J.J., 1986 Eerste voorjaarswaarnemingen in de regio Amsterdam in 1985 de Gierzwaluw 24 nr 2, p 28-31
Bakhuizen J.J., 1987 Eerste voorjaarswaarnemingen in de regio Amsterdam in 1986 de Gierzwaluw 25 nr 1, p 7-10
Bekhuis J. et al, 1987 Atlas van de Nederlandse Vogels, SOVON
Huizinga M., 1988 Voorjaarswaarnemingen in de regio Amsterdam in 1987 de Gierzwaluw 26 nr 2, p 43-45
Weerdagboek meteoconsult 1990
Otten, H. en K. Strick van Schijndel Het weer van dag tot dag bij de hand, La Rivière en Voorhoeve, Kampen
Weerdagboek meteoconsult 1991
Otten, H. en K. Strick van Schijndel Het weer van dag tot dag bij de hand, La Rivière en Voorhoeve, Kampen
KNMI maandverslagen maart t/m mei 1991

Ronald Hofmeester
de Lange Gangh 81
1398 CW Muiden
telefoon 02942-3203

WEIDEVOGELBESCHERMING IN WATERLAND

Frank Visbeen

Sinds 1982 vindt er in Waterland in het voorjaar weidevogelbescherming plaats. De nestbescherming wordt georganiseerd door het Samenwerkingsverband Waterland. In het begin gebeurde het nog op kleine schaal, maar in 1990 vond de grote sprong voorwaarts plaats. In 1991 werd op 65 bedrijven door ongeveer honderd vrijwilligers naar nesten gezocht. Op 1350 hectare werden 2230 legsels gevonden en vervolgens beschermd (zie grafieken).

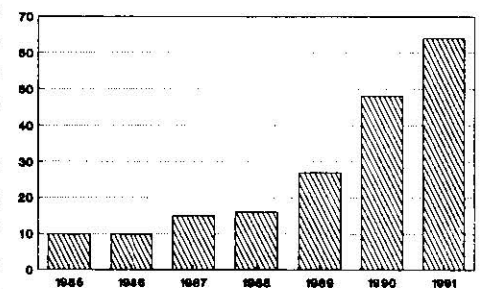
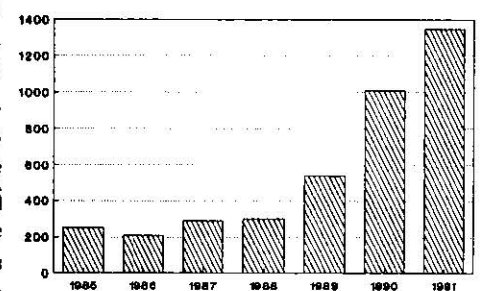
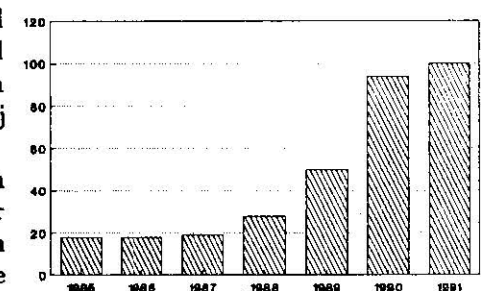
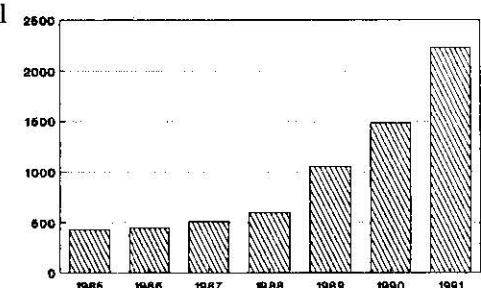
In het weidevogelrijke gebied Waterland wordt een gedeelte van de graslanden aangepast beheerd d.w.z. veelal aangepast aan de weidevogels (de relatienotagebieden). Een groot gedeelte echter is boerenland zonder beheersbepalingen en ook daar broeden veel weidevogels. De Kievit en de Grutto zijn de meest algemeen voorkomende broedvogels, maar zelfs kritische soorten als Kemphaan en Watersnip broeden voor een gedeelte in vrij boerenland. Door nestbescherming kunnen vele weidevogellegsels beschermd worden.

Naar nesten zoeken en het beschermen er van vereist ervaring. Zeker het vinden van goed verborgen legsels van vogels als Tureluur en Slobeend. Per bedrijf is een vast groepje vrijwilligers actief, waarvan in ieder geval één persoon ervaren is in het zoeken naar en het beschermen van legsels. Het veldwerk betekent dat de vrijwilligers in de periode april tot en met juni één maal per week de percelen van een bedrijf bezoeken. De vrijwilligers zoeken de nesten van de weidevogels, zodat de boer er bij zijn veldwerkzaamheden rekening mee kan houden. Regelmaat in de bezoeken is belangrijk want naast een hogere trefkans van de legsels is ook het contact met de boer van groot belang. Op zo'n moment kan er dan informatie uitgewisseld worden over het graslandgebruik en de te nemen maatregelen.

Het nest is het meest kwetsbaar tijdens het maaien en wanneer er geweid wordt. De overlevingskans voor het legsel is in het eerste geval nul en in het tweede geval zeer klein. Belangrijk is dat de legsels op tijd opgespoord en gemarkeerd worden. De boer kan dan om het legsel heenmaaien of er kunnen beschermers over de nesten geplaatst worden als er geweid wordt. Een groot percentage van de legsels komt dankzij deze bescherming uit.

Het contact tussen de vrijwilliger en de boer is belangrijk om tot een goede samenwerking te komen. De praktijk is vaak dat de interesse voor elkaars werk groeit en dat er een duurzame samenwerking ontstaat. In Waterland is er van de kant van de boeren een grote interesse voor de nestbescherming. Er zijn nog steeds meer boeren die vrijwilligers nodig hebben om de legsels op hun land te beschermen. Het Samenwerkingsverband Waterland zoekt voor weidevogelseizoen 1992 dan ook vrijwilligers die samen met de boeren aan de slag willen om de weidevogels een handje te helpen (ervaring is niet vereist). Heeft u interesse gekregen, bel of schrijf dan naar de

Milieufederatie Noord-Holland
t.a.v. F.Visbeen of F.Parmentier
Nicolaasstraat 2a 1506 BB Zaandam
075 - 351598 (vragen naar Visbeen of Parmentier)

Meewerkende bedrijven
in WaterlandAfgezocht grasland
in WaterlandMeewerkende vrijwilligers
in WaterlandBeschermd legsels
in Waterland

LET OP GRUTTO'S MET KLEURRINGEN; EEN VERZOEK OM MEDEWERKING

Onderzoek aan een Gruttopopulatie

Niko Groen

In het kader van de evaluatie van beheersovereenkomsten wordt in de Schaalsmeerpolder (gem. Wormer) weidevogelonderzoek verricht. Hierbij is de Grutto (*Limosa l. limosa*) als indicatorsoort gekozen. Vanaf 1984 zijn adulte Grutto's (320), en jaarlijks circa 250 gruttopulli geringd met een kleurring(en).

Door de individuele herkenbaarheid van adulte Grutto's is onderzoek mogelijk naar broedplaatstrouw, partnertrouw, broedsucces van individuele vogels, en dispersie in en buiten het onderzoeksgebied.

In oktober 1991 is een begin gemaakt met de analyse van de gegevens over broedplaatstrouw. In het broedseizoen 1992 en 1993 zal nog op beperkte schaal veldonderzoek plaatsvinden.

Voor analyse over de overleving van pulli en dispersie van Grutto's zijn meer gegevens (aflezen van gekleurde Grutto's) noodzakelijk om betrouwbare conclusies te kunnen trekken. Vooral waarnemingen van Grutto's op enige afstand van het onderzoeksgebied zijn van belang.

Kleurringen en kleurringcombinaties van Nederlandse Grutto's

Vanaf 1984 worden in de Schaalsmeerpolder (gem. Wormer) Grutto's met kleurringen geringd. Het betreft hier uitsluitend broedvogels en hun kuikens. De adulte Grutto's zijn met een unieke 4 of 6-ringscombinatie geringd, de kuikens dragen alleen een jaarklasse-ring. Naast kleurring(en) draagt de vogel altijd een aluminiumring van het Vogeltrekstation Arnhem. De ringen zijn boven het loopbeen (Tibia) aangelegd dit met het oog op 'optimale' afleesmogelijkheden. Bij de 4-ringscombinaties is altijd aan één poot de combinatie aluminium met een blauwe kleurring, bij de 6-ringscombinaties is de aluminiumring links- of rechtsboven en volgt een kleurring rood, geel of zwart en hieronder bevindt zich een blauwe ring. Zowel voor de 4 als de 6-ringscombinaties geldt dat aan de poot waar geen aluminiumring is, er 2 of 3 kleurringen zijn aangelegd in de kleuren rood, geel, blauw of zwart. Voor 4-ringers is dubbel rood, geel, etcetera aan één poot mogelijk.

Bij het aflezen wordt eerst de combinatie aan de linkerpoot afgelezen van boven naar beneden en dan de combinatie aan de rechterpoot, als voorbeeld RG/AB, deze vogel heeft aan de linkertibia boven een rode ring en daaronder een gele, aan de rechtertibia boven een aluminiumring en daaronder een blauwe ring. Bij de Gruttokuikens is vanaf 1984 in het onderzoeksgebied aan de linkerpoot de kleurring aangelegd en aan de rechterpoot een 5 mm aluminiumring van het Vogeltrekstation Arnhem. Buiten het onderzoeksgebied is de kleurring rechts en de aluminiumring links, eveneens aan de tibia, aangelegd.

Omdat Grutto's tijdens de trek en in de overwinteringsgebieden soms enige tijd in zout of sterk ijzerhoudend water fourageren zal de aluminiumring na enkele jaren een sterk bruine aanslag vertonen, waardoor deze op afstand op een kleurring lijkt.

Ook de echte kleurringen zijn niet kleurecht (geel verloopt naar oranje), na verloop van enkele jaren worden ze onder invloed van UV licht flets, zodat de creatieve aflezer het palet naar eigen keuze kan aanvullen.

Jaarklasse project, alleen pulli

jaarklasse	kleur
1984	rood (R)
1985	geel (G)
1986	groen (Q)
1987	wit (W)
1988	blauw (B)
1989	gele ring met inscriptie A2, A3 A7, buiten Schaalsmeer (-/RA)
1990	gele ring boven alu (GA/-), buiten Schaalsmeer (-/GA)

